

Državni izpitni center

M 0 4 1 5 4 1 2 4

SPOMLADANSKI ROK

PSIHOLOGIJA

NAVODILA ZA OCENJEVANJE

Sreda, 9. junij 2004

SPLOŠNA MATURA

IZPITNA POLA 1**Naloge izbirnega tipa****Pravilni odgovori:**

1.	D
2.	C
3.	B
4.	A
5.	C
6.	B
7.	C
8.	B
9.	A
10.	D
11.	C
12.	D

IZPITNA POLA 2**Strukturirani eseji****1. ESEJ**

ZNANJE:**Opredelitev** inteligentnosti:

- zmožnost učinkovitega mišljenja, učenja in reševanja problemov;
- uspešnost in iznajdljivost v novih situacijah;
- zmožnost prilagajanja okolju;
- sposobnost učinkovitega vedenja v odnosu do drugih, do družbe in okolja.

OPOMBA: Za pravilen odgovor zadostuje 1 opredelitev.

Poimenovanje inteligentnosti po Gardnerju:

- jezikovna;
- logično-matematična;
- prostorska;
- telesno-gibalna (telesno-kinestetska);
- glasbena;
- interpersonalna (medosebna);
- intrapersonalna (znotrajosebna, avtorefleksivna);
- tudi naturalistična oz. naravoslovna (naravna), duhovna.

OPOMBA: Če kandidat nenatančno poimenuje inteligentnost (npr. telesna inteligentnost, matematična inteligentnost, besedna inteligentnost), tega ne štejemo kot pravilni odgovor, vendar tudi ne kot napako.

2. raven:	opredelitev in poimenovanje 6 inteligentnosti	4 točke
	opredelitev in poimenovanje 5 inteligentnosti	3 točke
1. raven:	slabša opredelitev in poimenovanje 4 inteligentnosti	2 točki
	ali dobra opredelitev in poimenovanje 3 inteligentnosti	
	slabša opredelitev ali poimenovanje 3 inteligentnosti	1 točka

RAZUMEVANJE IN UPORABA:

Ponazoritve inteligentnosti, ki jih potrebuje zdravnik splošne prakse:

- **jezikovna:**
npr. ko se mora pogovarjati s pacientom in razumeti, kaj mu pripoveduje, da lahko postavi pravilno diagnozo; pacientu mora razložiti, kako naj ravna, da se bo stanje popravilo ...
- **logično-matematična:**
npr. pri postavljanju diagnoze in odločitvah za najboljšo možno terapijo ...
- **prostorska:**
npr. pri odčitavanju rentgenskih slik, ultrazvočnega posnetka ...
- **telesno-gibalna** (telesno-kinestetska):
npr. ko mora oskrbeti rano, šivati, mora izvajati precizne gibe ...
- **interpersonalna** (medosebna):
npr. vživljanje v pacienta; pri sporočanju neprijetnih novic ...
- **intrapersonalna** (znotrajosebna, avtorefleksivna):
npr. kontrola lastnih čustev v kriznih situacijah ...
- **tudi naturalistična oz. naravoslovna** (naravna):
npr. pri razumevanju fizioloških procesov ...

4. raven:	izbrane in ponazorjene 4 inteligentnosti	4 točke
	izbrane in ponazorjene 3 inteligentnosti	3 točke
3. raven:	izbrani in ponazorjeni 2 inteligentnosti	2 točki
	izbrana in ponazorjena 1 inteligentnost	1 točka

INTERPRETACIJA IN VREDNOTENJE:

Presoja podobnosti in razlik med Gardnerjevo in Thurstonovo teorijo:

Razlike:

- Thurstone ni opredelil nekaterih inteligentnosti, ki jih Gardner je (telesno-gibalne, glasbene, znotrajosebne, medosebne);
- različni načini ugotavljanja inteligentnosti (Thurstonova teorija uporablja naloge tipa papir-svinčnik, Gardnerjeva teorija pa proučuje inteligentnosti, kakor se kažejo v vsakdanjih situacijah);
- Thurstone loči besedni in besednostni faktor, Gardner navaja le jezikovno inteligentnost;
- Thurstonova teorija uporablja psihometrični pristop, Gardnerjeva teorija je nastala na osnovi medkulturnih primerjav, nevrofizioloških raziskav;
- drugi smiselni odgovori.

Podobnosti:

- nekatere sposobnosti navajata obe teoriji enako (prostorski faktor - prostorska inteligentnost);
- v obeh teorijah so sposobnosti relativno neodvisne;
- obe teoriji (prvotno) navajata enako število sposobnosti;
- drugi smiselni odgovori.

6. raven:	presoja 2 razlik in 1 podobnosti med teorijama ali obratno	4 točke
	presoja 1 razlike in 1 podobnosti	3 točke
5. raven:	2 presoji (2 podobnosti ali 2 razliki)	2 točki
	1 presoja	1 točka

OPOMBA: Če kandidat primerja Gardnerjevo logično-matematično inteligentnost s faktorjem rezoniranja in numeričnim faktorjem pri Thurstonu, se to upošteva kot ena podobnost ali razlika, odvisno od kandidatove razlage. Podobno se upošteva primerjava med jezikovno inteligentnostjo ter besednostnim faktorjem in besednim razumevanjem.

OPOMBA: Za celoten esej kandidat lahko dobi **dodatne točke** od 1 do 3 v skladu z merili v Predmetnem izpitnem katalogu 2004, str. 8.

 2. ESEJ

ZNANJE:**Značilnosti konstruktivnega odzivanja** na duševne obremenitve:

- usmeritev k problemu; spopademo se s težavo, se ne umaknemo;
- premišljeno lotevanje reševanja težave; razmislimo o vzrokih neke težave;
- razmislimo o načinih reševanja težave;
- postopno reševanje težave;
- drugi smiselni odgovori.

OPOMBA: Navajanje načinov konstruktivnega odzivanja (npr. povečana aktivnost, odložitev cilja, sprememba cilja ...) lahko upoštevamo kot 1 značilnost.

Značilnosti nekonstruktivnega odzivanja na duševne obremenitve:

- prevladujejo čustva nad razumskim reševanjem;
- usmerimo se k neposredni razbremenitvi ne glede na prvotni cilj;
- prinesejo le trenutno olajšanje, težave pa dolgoročno ne rešimo;
- s svojim vedenjem lahko celo poslabšamo situacijo in si še bolj zapletemo življenje;
- drugi smiselni odgovori.

OPOMBA: Navajanje načinov nekonstruktivnega odzivanja (npr. agresivnost, regresija, umik ...) lahko upoštevamo kot 1 značilnost.

2. raven:	navedeni 2 značilnosti konstruktivnega in 2 značilnosti nekonstruktivnega odzivanja	4 točke
	navedene 3 značilnosti, v katerih sta zajeta oba načina odzivanja	3 točke
1. raven:	navedena 1 značilnost konstruktivnega in 1 značilnost nekonstruktivnega odzivanja	2 točki
	navedeni 2 značilnosti ne glede na način odzivanja	1 točka

RAZUMEVANJE IN UPORABA:

Razlaga obrambnega mehanizma kompenzacije:

Če smo šibki na nekem področju, nadomestimo primanjkljaj tako, da se izkažemo na kakem drugem področju.

OPOMBA: Ustrezna razlaga ima razvidno šibkost enega področja in moč drugega področja. Če je poudarjena samo ena stran, je razlaga pomanjkljiva.

Primer odzivanja osebe, ki uporabi obrambni mehanizem kompenzacije v smislu konstruktivnega odziva,

npr.: Dijak, ki je v šoli neuspešen, vse svoje prizadevanje usmeri v atletiko, kjer dosega uspehe.

4. raven:	razložen obrambni mehanizem in s primerom ustrezno ponazorjeno odzivanje osebe	3–4 točke
	OPOMBA: Ocena 3 ali 4 točke je odvisna od kakovosti ponazoritve primera.	
3. raven:	razložen obrambni mehanizem ali s primerom ponazorjeno odzivanje osebe	2 točki
	pomanjkljivo razložen obrambni mehanizem ali slab primer	1 točka

INTERPRETACIJA IN VREDNOTENJE:

Presoja učinkov konstruktivnega odzivanja **s pojasnitvami:**

- ohranitev in krepitev samospoštovanja in samozaupanja (če nam uspe premagati težavo, si okrepimo samozaupanje ...);
- krepitev osebnostne čvrstosti (če jemljemo težave kot izziv in se z njimi spopademo, namesto da bi se umaknili iz situacije, si krepimo osebnostno čvrstost ...);
- ohranitev dobrih odnosov z drugimi ljudmi (če razmislimo o načinih reševanja težave in ravnamo strpno, da pri tem ne prizadenemo drugih ljudi, ohranimo z njimi dobre odnose ...);
- povečanje motivacije za nadaljnje reševanje problemov (če nam uspe odpraviti težavo, dobimo motivacijo za spopadanje z drugimi/novimi težavami ...);
- drugi smiselni odgovori.

6. raven:	2 presoji učinkov konstruktivnega odzivanja s pojasnitvama	4 točke
	2 presoji učinkov konstruktivnega odzivanja z 1 pojasnitvijo	3 točke
5. raven:	2 presoji učinkov konstruktivnega odzivanja	2 točki
	ali 1 presoja učinkov konstruktivnega odzivanja s pojasnitvijo	
	1 presoja učinka konstruktivnega odzivanja	1 točka

OPOMBA: Za celoten esej kandidat lahko dobi **dodatne točke** od 1 do 3 v skladu z merili v Predmetnem izpitnem katalogu 2004, str. 8.

 3. ESEJ

ZNANJE:

Poimenovanje: predkonvencionalna (prekonvencionalna), konvencionalna, postkonvencionalna (pokonvencionalna)

Opis značilnosti posameznih stopenj:

- predkonvencionalna (predmoralna, preddogovorna):
upoštevanje moralnih norm zaradi avtoritete; zaradi nagrade ali kazni; moralnost dejanja je odvisna od tega, ali zadovolji posameznikovo potrebo;
- konvencionalna (dogovorna):
presojanje moralnosti dejanja glede na sprejetost in odobravanje v skupini; sprejemanje družbenih pravil in vrednot;
- postkonvencionalna (avtonomna, postdogovorna):
osebna moralna pravila; sprejemanje pravil, ki so v dobro širše skupnosti in posameznika; nestrinjanje z moralno spornimi pravili družbe; usmerjenost k univerzalnim etičnim načelom.

OPOMBA: Zadostuje 1 opis značilnosti na posamezni stopnji.

2. raven:	poimenovanje 3 stopenj in njihov opis	4 točke
	poimenovanje 3 stopenj in opis 2 stopenj	3 točke
1. raven:	poimenovanje 2 stopenj in 1 opis	2 točki
	poimenovanje 2 stopenj ali opis 1 stopnje	1 točka

RAZUMEVANJE IN UPORABA:

Primer moralne dileme:

npr. zdravnikovo odločanje o evtanaziji; opredeljevanje do smrtne kazni, splava; odločanje matere o oddaji otroka v posvojitev; kraja zaradi preživetja; laganje zaradi izogibanja konfliktom v odnosu; pomoč sošolcu pri pisanju testa ali ustnem spraševanju ...

OPOMBA: Moralna dilema mora izražati konflikt med moralnimi oz. etičnimi vrednotami.

Ponazoritev odgovorov na različnih stopnjah moralnega presojanja:

predkonvencionalna: odgovor mora vsebovati odločitev za ali proti zaradi upoštevanja avtoritete; strahu pred kaznijo; težnje po nagradi; posledice dejanja; cilja, ki opravičuje sredstvo ..., **npr.** sošolcu ne smem pomagati med ustnim spraševanjem, ker bi me učitelj kaznoval s slabo oceno ...;

konvencionalna: odgovor mora vsebovati odločitev za ali proti zaradi upoštevanja medosebnih odnosov; težnje po socialnem odobravanju; dobrega namena; spoštovanja družbenih pravil, **npr.** sošolcu moram pomagati med ustnim spraševanjem, ker sva prijatelja in želim, da dobi dobro oceno ...;

postkonvencionalna: odgovor mora vsebovati odločitev za ali proti zaradi vzajemnega socialnega soglasja; upoštevanja izjemnosti dejanja; spoštovanja univerzalnih moralnih vrednot ..., **npr.** zavedam se, da pomoč med spraševanjem ni dovoljena, vendar v izredni stiski sošolcu pomagam, da lažje nadaljuje svoj odgovor ...

4. raven:	primer moralne dileme in ponazoritev odgovorov na 3 stopnjah	4 točke
	primer moralne dileme in ponazoritev odgovorov na 2 stopnjah	3 točke
3. raven:	primer moralne dileme in ponazoritev odgovora na 1 stopnji	2 točki
	primer moralne dileme	1 točka

INTERPRETACIJA IN VREDNOTENJE:

Utemeljitve, zakaj je moralni razvoj pomemben del socializacije:

- omogoča delovanje družbe;
- ljudje se lažje znajdejo v urejeni družbi;
- morala nas uči, kaj je dobro, prav in kaj ni, na podlagi tega se odločamo v konkretnih situacijah;
- pridobivamo moralne in etične vrednote, na njihovi osnovi kritično presojava dogodke, situacije ...
- višja raven moralnega presojanja omogoča kritičen odnos do predsodkov, stereotipov;
- razvije se zavezanost osebnim vrednotam;
- moralni razvoj omogoča, da posameznik razume pravila družbe in jih sprejme;
- drugi smiselni odgovori.

6. raven:	3 utemeljitve	4 točke
	2 utemeljitvi	3 točke
5. raven:	1 utemeljitev	2 točki
	1 slaba utemeljitev	1 točka

OPOMBA: Za celoten esej kandidat lahko dobi **dodatne točke** od 1 do 3 v skladu z merili v Predmetnem izpitnem katalogu 2004, str. 8.

IZPITNA POLA 3

Strukturirane naloge

1. NALOGA

A) Prepoznani metodi:

- ravnatelj: ekstraspekcija
- učenci: introspekcija

Opredelitev metod opazovanja:

Ekstraspekcija je opazovanje zunanjih pojavov, npr. vedenja ali zunanjega videza ...

Introspekcija je samoopazovanje lastnih duševnih pojavov, npr. čustev, želja, misli ...

2. raven:	ustrezno prepoznani in opredeljeni obe metodi	3 točke
1. raven:	ustrezno prepoznani obe metodi, ena opredeljena	2 točki
	ustrezno prepoznani obe opazovalni metodi ali
ena metoda ustrezno prepoznana in opredeljena	1 točka

B) Značilnosti veljavnega, objektivnega in zanesljivega opazovanja:

- namen opazovanja (cilj) je jasen, opazovanje je načrtno, sistematično;
- vnaprej izdelamo načrt (določi se čas, vzorec...) opazovanja glede na zastavljeni problem;
- izdelamo si merila (kriterije) opazovanja, kaj bomo opazovali in kako bomo rezultate beležili;
- opazovalci morajo biti izurjeni in se zavedati možnih napak opazovanja;
- opazovanje izboljšamo, če imamo več opazovalcev;
- drugi smiselni odgovori.

4. raven:	pojasnjene 3 značilnosti znanstvenega opazovanja
OPOMBA: Ocena 3 ali 4 točke je odvisna od kakovosti pojasnitve.	3–4 točke
3. raven:	pojasnjeni 2 značilnosti znanstvenega opazovanja	2 točki
	pojasnjena 1 značilnost znanstvenega opazovanja	1 točka

C) Presoja prednosti in pomanjkljivosti ene in druge metode opazovanja:

Metoda	Prednosti:	Pomanjkljivosti:
Ekstra-spekcija	<ul style="list-style-type: none"> • pojav lahko opazuje več oseb hkrati, zato je bolj objektivna; • uporabna je za opazovanje vseh, ki o svojem doživljanju ne morejo poročati (majhni otroci, živali, duševno bolni ...) • dogajanje lahko posnamemo in pozneje posnetek ponovimo • drugi smiselni odgovori 	<ul style="list-style-type: none"> • za zanesljive rezultate je potrebna temeljita vnaprejšnja priprava • opazovani vedo, da jih opazujejo, zato spremenijo svoje vedenje • ne omogoča spoznavanja vzrokov nekega pojava, ampak le stanje pojava • počakati moramo, da pojav nastopi sam od sebe, ga ne sprožimo sami • drugi smiselni odgovori
Intro-spekcija	<ul style="list-style-type: none"> • omogoča spoznavanje notranjega doživljanja, ker z drugimi metodami ne moremo spoznati vsebine sanj, misli ... • omogoča, da laže razumemo doživljanje drugih ljudi • drugi smiselni odgovori 	<ul style="list-style-type: none"> • subjektivna, ker jo lahko uporabi le vsak pri sebi • nepreverljiva, ker se oseba lahko laže o svojem doživljanju • velikokrat je ni mogoče uporabiti (npr. majhni otroci, reven besedni zaklad, močna čustva ...) • drugi smiselni odgovori

- 6. raven:** presoja 1 prednosti in 1 pomanjkljivosti za vsako metodo 4 točke
 3 presoje, zajeti sta obe metodi 3 točke
- 5. raven:** 2 presoji, zajeti sta obe metodi 2 točki
 2 presoji, ki se nanašata le na eno metodo 1 točka

 2. NALOGA

- A)** **Opredelitev** učnega stila: kombinacija učnih strategij, načinov učenja, ki jih učenec običajno uporablja v večini učnih situacij.

Deli besedila, v katerih je opisan celostni učni stil:

- učno snov najprej na hitro preleti, da se ustvari celotna slika vsebine, ki se jo je treba naučiti;
- ko se uči, poskuša novo snov povezati s tem, kar so se učili pri prejšnjih urah in pri drugih predmetih;
- snov poveže tudi z vsakdanjim življenjem;
- pogosto pri učenju naredi tudi miselni vzorec, da ugotovi, kako so stvari med seboj povezane.

2. raven:	ustrezna opredelitev učnega stila in ugotovljeni 3 elementi besedila	3 točke
1. raven:	manj ustrezna opredelitev učnega stila in ugotovljena 2 elementa besedila	2 točki
	manj ustrezna opredelitev učnega stila
ali ugotovljena 2 elementa besedila	1 točka

- B)** **Poimenovanje:** analitični učni stil

Ponazoritev analitičnega učnega stila: učenec, ki ima analitični učni stil, si bolje zapomni učno snov, če:

- si jo razdeli na manjše dele;
- se uči korak za korakom, zaporedno;
- ne preskakuje;
- si čim bolj poskuša zapomniti podrobnosti;
- išče logiko v snovi;
- drugi smiselni odgovori.

OPOMBA: Primeri so lahko splošni ali pa se nanašajo na konkretno snov. Npr. pri zgodovini si snov razdeli po poglavjih, naredi si časovni trak, uredi dogodke po zaporedju, poskuša poiskati vzroke in posledice dogodkov ...

4. raven:	poimenovanje in 2 ponazoritvi analitičnega učnega stila	3–4 točke
	OPOMBA: Za 3 točke se upošteva tudi poimenovanje učenje po delih.	
3. raven:	poimenovanje in 1 ponazoritev analitičnega učnega stila	2 točki
	poimenovanje ali 1 ponazoritev analitičnega učnega stila	1 točka

C) Presoja dejavnikov z utemeljitvami:

- **psihološki:** sposobnosti, motivacija, čustva, učne navade oz. strategije (**npr.** motiviranega učenca bo snov bolj zanimala, dlje bo vztrajal pri učenju ...);
- **fiziološki:** stanje čutil, zdravstveno stanje, motorične okvare, okvare CŽS ... (**npr.** učenec, ki slabo vidi, bo potreboval drugačen način učenja; več se bo moral učiti s poslušanjem; ker pripomočki niso tako prilagojeni, bo imel večje težave ...);
- **socialni:** stil vzgajanja, učiteljeva komunikacija, vodenje razreda ... (**npr.** dobra komunikacija z učiteljem spodbudi učenca, da več sodeluje v razredu, zato si stvari bolj zapomni ...);
- **fizikalni:** toplota, svetloba, materialni pripomočki ... (**npr.** dostopnost računalnika in interneta omogoča učencu, da lažje pride do ustreznih informacij, porabi manj časa in je zato pri delu bolj učinkovit ...).

6. raven:	3 presoje z utemeljitvami OPOMBA: Presoje se morajo nanašati na različne dejavnike. 3 presoje z utemeljitvami, ne glede na vrsto dejavnika	4 točke 3 točke
5. raven:	2 presoji z utemeljitvama 1 presoja z utemeljitvijo	2 točki 1 točka

3. NALOGA

A)	Komponente čustev	Špelin strah	
	vrednostna	negativno čustvo	
	jakostna	močno čustvo	
	aktivnostna	vzburljivo čustvo	
2. raven:	navedene vse 3 komponente in določene 3 komponente	Špelinega strahu	3 točke
1. raven:	navedeni 2 komponenti in določeni 2 komponenti	strahu	2 točki
	navedeni 2 komponenti ali določeni 2 komponenti	strahu	1 točka
B)	Komponente veselja		
	vrednostna	pozitivno (prijetno, ugodno) čustvo	
	jakostna	močno ali šibko (odvisno od opisa situacije)	
	aktivnostna	vzburljivo (aktivno, aktivirajoče) čustvo	
	Primer, npr.:		
	Maja je bila zelo vesela, ko je izvedela, da je opravila maturo. Ves dan je bila nasmejana (vrednostna komponenta), vznemirjena in zardela v obraz (aktivnostna komponenta) in močno je objemala najboljšo prijateljico (jakostna komponenta).		
4. raven:	ustrezna situacija s primerom veselja, poimenovane vse 3 komponente in za vsako komponento naveden del situacije, ki jo pojasnjuje		3–4 točke
	OPOMBA: Ocena 3 ali 4 točke je odvisna od kakovosti primera. Če komponente niso poimenovane, kandidat lahko dobi največ 3 točke. Kandidat dobi 3 točke tudi v primeru, če situacijo veselja ponazori z istim besedilom, kot je v nalogi.		
3. raven:	ustrezna situacija s primerom veselja, z besedilom primera pojasnjeni 2 komponenti brez poimenovanja ali pojasnjena in poimenovana 1 komponenta		2 točki
	ustrezna situacija s primerom veselja, komponente so nejasne		1 točka

C) Besede, ki v besedilu naloge ponazarjajo govornico telesa:
bleda, tresoča se, široko odprte oči, strmela, (prestrašen) vzklík

Presoja pomena **nebesednih sporočil** v čustvovanju:

- pogosto so bolj zanesljiv vir informacij o čustvih kakor besede;
- omogočajo prepoznavanje čustev pri npr. dojenčkih, gluhonemih ...
- omogočajo ali podkrepijo izražanje čustev;
- dobro lahko izrazimo in prepoznamo predvsem osnovna čustva;
- nekateri čustveni izrazi so splošni in omogočajo medkulturno sporazumevanje;
- olajšajo nam ravnanje v medosebnih odnosih;
- uporabljajo se kot tehnike sproščanja pri telesnih in duševnih obremenitvah;
- drugi smiselni odgovori.

6. raven:	3 besedne ponazoritve in 3 presoje pomena nebesednih sporočil v čustvovanju	4 točke
	2 besedni ponazoritvi in 2 presoji	3 točke
5. raven:	2 besedni ponazoritvi in 1 presoja	2 točki
	2 besedni ponazoritvi ali 1 presoja	1 točka